

UOT 94(479.24)

SƏBİNƏ PİRİYEVƏ

*Sumqayıt Dövlət Universitetinin nəzdində
Sumqayıt Dövlət Texniki Kollecinin ictimai elmlər və tarix fənni birləşməsinin müəllimi
sabina.m.79@mail.ru*

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA QADIN SİYASƏTİ VƏ QADIN HÜQUQLARI

Ölkəmizin dövlət siyasətində qadın siyasəti və hüquqları insan hüquqlarının əsas və ayrılmaz hissəsini təşkil edir. Hal-hazırda dünya miqyasında, həmçinin respublikamızda qadın hüquqlarını, həmçinin qadın və kişi arasındakı bərabərliyi, gender bərabərliyini təmin etmək üçün bərabər şərtlər yaradılmışdır. Mühüm strateqiyalar qadın siyasətində uğurla həyata keçirilir. Respublikamızda Azərbaycan qadınlarının idarəetməyə cəlb edilməsinə, onların fəal iştirakına, xüsusi diqqət ayrılır. Onların geniş fəaliyyətləri üçün bütün şəraitlər yaradılmışdır.

Açar sözlər: siyasət, hüquq, qadın, gender.

Giriş. Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıqla dolu keçmişinə nəzər saldıqda, görərik ki, istər vətənin müdafiəsində, milli dövlətçiliyin formalaşmasında və idarə olunmasında, istərsə də xalqımıza məxsus milli-mənəvi dəyərlər sisteminin yaşadılmasında xidmətləri olan qadınlarımıza hörmət və ehtiram hər zaman göstərilmişdir. Bəli, qadın istənilən cəmiyyətdə böyük qüvvədir. Müstəqilliyimizin ötən 29 ilində ictimai-siyasi, sosial-mədəni və digər sferalarında biz bunun dəfələrlə şahidi olmuşuq. İstər Azərbaycan xalqının XX əsrin 80-ci illərinin II yarısında nümayiş etdirdiyi milli azadlıq hərəkatında, istər I Qarabağ döyüşlərində, istərsə də, Azərbaycan Respublikasının dövlət quruculuğunda aktiv iştirak edən nümunəvi qadınlarımız olub, indi də var. Kimdir müasir Azərbaycan qadını? O, bu gün ana olmaqla yanaşı, həm də bacarıqlı siyasətçi, millət vəkili, iş adamı, müəllim, həkim, aqronom, diplomat, hakim, alim, dövlət məmurudur. Bu, bir tərəfdən qadın fəallığı sahəsində mövcud olan çoxəsrlik tarixə söykənən zəngin ənənələrlə bağlıdırsa, digər tərəfdən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev və vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilən dövlət qadın siyasəti və Azərbaycan qadınlarına yaradılan şəraitlə bağlıdır.

Azərbaycanda qadın siyasəti milli mənəvi dəyərlərə söykənərək, dünyanın ən mütərəqqi təcrübəsinə uyğun olaraq qanunvericilik yolu ilə həyata keçirilir [2, s.163]. Qüvvədə olan qanunvericilikdə dövlət qadın siyasətinin əsas istiqamətlərini aşağıdakı kimi qeyd etmək olar: cəmiyyətin bütün sahələrində qadın və kişi bərabərliyinin təmin olunması; məişət zorakılığının və istənilən zorakılıq hallarının qarşısının alınması; insan alverinə qarşı mübarizə; qadınların ictimai həyatda, xüsusilə qərar qəbul etməklə bağlı sahələrdə rolunun artırılması; qadınların ailədə hüquqlarının, o cümlədən analıqla bağlı hüquqlarının təmin olunması; çoxuşaqlı, əlil, məcburi köçkün və digər qadınların sosial müdafiəsinin həyata keçirilməsi.

Ölkəmizdə milli qadın siyasəti tariximizin şanlı səhifəsi olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə dövlət statusu almışdır. Həmin dövrdə ilk dəfə olaraq müsəlman Şərqində məhz Azərbaycanda qadına seçmək və seçilmək hüququnun verilməsi tarixi nailiyyət hesab olunurdu. Bununla da nəinki Şərqdə, hətta demokratiyanın beşiyi sayılan bir sıra Avropa ölkələrindən və ABŞ-dan əvvəl qadına cəmiyyət həyatında siyasi proseslərə qoşulmaq hüququ verilmişdir. Baxmayaraq ki, Avropa və ABŞ qadınları bu hüquqları əldə etmək üçün uzun müddət feminizm və sufragizm hərəkatını davam etdirdilər. Bütün müsəlman dünyasında qızlar üçün ilk dünyəvi məktəb XX əsrin əvvəllərində Bakıda Hacı Zeynalabdin Tağıyev tərəfindən yaradılmışdır. Bu məktəbləri açan Azərbaycanın xeyriyyəçi və maarifpərvər sahibkarları, ziyalılar başa düşürdülər ki, qızların təhsil alması çox vacibdir. Təhsilli qadın təhsilli millət, təhsilli nəsil və uğurlu gələcək deməkdir. Azərbaycanda qadınların təhsil alması, qadınlar arasında savadsızlığın aradan qaldırılması, qadın sağlamlığı, onların iqtisadi azadlığının təmin olunması məsələləri daim öz aktuallığını saxlamışdır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev qadınların idarəetmə və hakimiyyətin bütün sahələrində irəli çəkilməsini vacib bilmişdir. O, qadın hüquqlarının müdafiəsini beynəlxalq və milli aspektdən öz si-

yasi fəaliyyətinin tərkib hissəsi saymış, milli qadın hərəkatının formalaşması, genişlənərək institutlaşması üçün böyük işlər görmüşdür. Həmin illərdə ölkə rəhbərinin imzaladığı qadınların cəmiyyətdəki statusunun təmin olunması ilə bağlı fərman və sərəncamlar qadın hüquqlarının reallaşması və təminatı istiqamətində irəliyə doğru atılmış tarixi addımlar oldu. 1995-ci ildə sentyabrın 4-dən 15-dək BMT-nin təşəbbüsü ilə Pekində keçirilən Qadın məsələlərinə dair 4-cü Ümumdünya Konfransında qadınlarımızın iştirakı isə müasir qadın hərəkatına yeni nəfəs gətirdi. Ümummillə lider Heydər Əliyev “4-cü Ümumdünya Qadın Konfransına hazırlıqla əlaqədar Azərbaycan qadınlarının Milli Komitəsinin yaradılması haqqında” 15 sentyabr 1994-cü il tarixli fərman imzaladı. Azərbaycan qadınlarının Milli Komitəsində dövlət strukturlarının qadın rəhbərləri və qeyri-dövlət qadın təşkilatlarının nümayəndələri təmsil olunurdu. Pekin konfransına ciddi hazırlaşan Milli Komitə qadınların cəmiyyətdəki statusunu artırmağa və cinslər arasında bərabərliyə nail olmağa yönəlmiş bir sıra tədbirlər - konfranslar, dəyirmi masalar, müzakirələr, sərgilər təşkil etdi.

1995-ci ildə Çin Xalq Respublikasının paytaxtı Pekində keçirilən IV Ümumdünya Qadın Konfransında qadınların cəmiyyətdə vəziyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsində 12 strateji istiqamət qadın və təhsil, qadın və sağlamlıq, qadınlara qarşı zorakılıq, qadınlar və silahlı münaqişələr, qadınlar və yoxsulluq, qadınların insan hüquqları, qərar qəbul etmədə qadınların rolu və digər bu kimi vacib məsələlər diqqət mərkəzinə gətirildi. Bu gün qürurla deyə bilərik ki, həmin konfransın iştirakçısı olan qadınların əksəriyyəti rəhbər vəzifələrdə çalışır, ölkənin ictimai-siyasi həyatında aktiv iştirak edirlər. Pekin Konfransına ilk adekvat cavabı Azərbaycan hökuməti verdi. Bu konfransdan sonra respublikamızda qadınların fəallığı daha da artdı və onların problemlərinə digər ölkələrdə olduğu kimi Azərbaycanda da diqqət və maraq çoxaldı. Böyük siyasi iradə tələb edən məsələlərdən biri də bu sahədə fəaliyyət göstərən xüsusi dövlət qurumunun olması idi. Məhz bu məqsədlə 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Qadın Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi yaradıldı.

Azərbaycan Respublikası Qadınları təşkilatlanaraq problemləri müzakirə edir, bu istiqamətdə gələcəkdə görülməli məsələləri dövlət və cəmiyyət qarşısında qaldırır. Bu baxımdan, 1998, 2003, 2008 və 2013-cü illərdə keçirilmiş Azərbaycan qadınlarının qurultayları ölkədə qadın hərəkatının fəallaşmasının təsdiqidir. Azərbaycanda fəaliyyətdə olan ailə, qadın, uşaq yönümlü QHT-lər respublikada formalaşan vətəndaş cəmiyyətinin çox mühüm tərkib hissəsidir. Qadınların ictimai aktivliyi ilə yanaşı, onların siyasətdə iştirakçılığı da artmaqdadır. Hazırda minlərlə qadın müxtəlif partiyaların sırayı və ya Siyasi Şurasının üzvü kimi fəaliyyət göstərir. Azərbaycanda qadınların sahibkarlıqla məşğul olması haqqında statistik rəqəmlər də müsbət dinamikadan xəbər verir: belə ki, əgər 2012-ci ildə 73469 nəfər sahibkar qadın var idisə, 2016-cı ilin əvvəlinə bu rəqəm 113 889 nəfərə qalxmışdır, yəni 20%-ə çatmışdır. 2017-ci ildə isə 143.090 nəfərə qədər də artaraq 21%-ə yaxınlaşmışdır. Qadınların iqtisadi cəhətdən gücləndirilməsi ailə münasibətlərinə də təsir edir. Ailə büdcəsinə öz töhfəsini verməklə yanaşı, qadının özünə inam hissi artır, ailədə iqtisadi cəhətdən asılı olmur, eyni zamanda özlərinin iqtisadi və ictimai həyatda bərabər iştirakını təmin etmiş olurlar.

Qadınlarımız üçün son dövrlərdə müxtəlif qeyri-hökumət təşkilatları, könüllü birliklər və xeyriyyə fondları yaradılmaqdadır. Bütün bu qurumların əsas məqsədi qadınlarımızı maarifləndirmək, onlara cəmiyyətdə baş verən hadisələrə daha diqqətlə yanaşmağı və bu proseslərdə yaxından iştirak etməyi tövsiyyə edir. Qadın Resurs Mərkəzləri də məhz bu məqsədlə yaradılıb və burada digər məsələlərlə yanaşı maliyyə əməliyyatlarının aparılması, ailə büdcəsinin düzgün formalaşdırılması, biznes planların qurulması, yazılması sahəsində qadınlarımıza təlimlər keçirilir. Ailənin gəlirləri, onun düzgün xərclənməsi və digər məsələlər izah olunur. Burada digər bir məqam da kiçik və orta biznes fəaliyyətinə başlayan qadınlara resuslardan, xüsusilə banklardan biznes kreditin səmərəli şəkildə götürmək qaydaları öyrədilir. Bir məsələni unutmamaq olmur ki, qadın hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək məqsədilə məişət zorakılığının aradan qaldırılması vacibdir. Azərbaycan Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi gender əsaslı zorakılıqla mübarizə aparmaq, mövcud qanunvericiliyi təkmilləşdirmək, yanlış fikirləri dəyişmək üçün layihələr keçirir, araşdırmalar aparır.

Azərbaycan Respublikasında gender bərabərliyinin təmin edilməsi və qadınların səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi ölkə siyasətinin mühüm prioritetlərini təşkil edir. Bu, bütün sahə və istiqamətləri əhatə edir. Cəmiyyətin bütün sahələrində qadınlar üçün uyğun şəraitin yaradılması, məşğulluq, sağlamlıq, təhsil və sosial siyasət sahəsində gender bərabərliyinin inkişaf etdirilməsi üçün mühüm

səylər göstərilmişdir. Ölkəmizdə əhalinin yaşayış səviyyəsinin yüksəldilməsi, yoxsulluğun ləğv olunması, davamlı iqtisadi inkişafa nail olunması, bütün sahələrdə gender bərabərliyinin təmin olunması istiqamətində hökumətin həyata keçirdiyi ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlər öz bəhrəsini verir. Azərbaycan Respublikasında qadınlarımızın imkan və bacarıqlarının reallaşdırılması, keyfiyyətli fəaliyyət göstərməsi çox vacibdir. Elə dövlətin də əsas məqsədi qadınların cəmiyyətin həyatında daha aktiv iştirak etməsinə nail olmaqdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, gender bərabərliyi, qadınların imkanlarının genişləndirilməsi inkişafın fundamental əsasıdır və qloballaşma prosesində önəmli yer tutur. Qadınlar üçün uyğun şəraitin yaradılması, məşğulluq, sağlamlıq, təhsil və sosial siyasət sahəsində gender bərabərliyinin inkişaf etdirilməsi üçün belə tədbirlərin mühüm əhəmiyyəti vardır. Ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü sosial siyasətdə qadın siyasəti aparıcı yer tutur. Həmçinin Azərbaycan Respublikasının I vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva da hər zaman qadınlarımızın hüquqlarının qorunmasına, onların cəmiyyətdə layiqli mövqe qazanmaları üçün müxtəlif layihələrin həyata keçirilməsinə xüsusi təşəbbüs göstərir. Heydər Əliyev fondu valideyin himayəsindən məhrum olmuş, həmçinin sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün yaradılan müəssisələrdə onların istedad və bacarıqlarının üzə çıxarılması bütün imkanları səfərbər etmişdir.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası bütün sahələrdə olduğu kimi, qadın siyasətində də beynəlxalq əməkdaşlığa daha çox diqqət yetirir. Azərbaycan dövləti Ailə, Qadın və Uşaq məsələləri üzrə Dövlət Komitəsinin mütəxəssislərini dünyanın aparıcı ölkələrində keçirilən sessiyalarda, konfranslarda iştirak edərək yeni təcrübələrin öyrənilməsinə müsbət yanaşır, həmçinin müxtəlif mübadilə proqramlarında yaxından iştirak edirlər. Bu tədbirlərdə Azərbaycan dövləti həmin təşkilatlara üzv olur, beynəlxalq sənədlərin qəbulu prosesində də fəal iştirak edir. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan dövləti Türkiyə, Litva, Fransa, Belarus, Mərakeş, Küveyt, İordaniya, İran İslam Respublikası, Sloveniya ilə ikitərəfli əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanmışdır.

Nəticə. Beləliklə, biz bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla o cümlədən BMT, ATƏT, MDB kimi təşkilatlarla yaxın tərəfdaşlıq. Həmin əməkdaşlıq ölkədə qadın və uşaqların inkişafı ilə bağlı mühüm layihələrin həyata keçirilməsinə və təcrübə mübadilələrinin aparılmasına hüquqları müstəqil təkan verir.

Qadın siyasəti və qadın Azərbaycan dövlətinin əsas prioritet sahələrindəndir. Məqalədə qadın hüquqları həm qanunlar, həm də bir sıra məcəllələrlə (Ailə, Mülki, Cinayət, İnzibati Xətalər və s.) təsbit olunmuşdur. Elmi məqalənin praktik əhəmiyyəti bundan ibarətdir ki, oxucu, xüsusən də tələbə və gənclər qadın siyasəti və qadın hüquqları haqqında geniş məlumat əldə edəcəklər.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Qanun, 2017, 45 s.
2. Hacı Rəcəbli, Azərbaycan Respublikasının Sosial Müdafiə Sistemi. Bakı, MBM, 2012, 408 s.
3. Ümumi sosiologiya. Professor Z.T.Qalenkovanın redaktorluğu ilə. Tərcüməçi f.e.d., prof. İ.Ə.Rüstəmov. Bakı, Diplomat nəşriyyatı, 2007, 494 s.
4. Vahidov F.Q., Ağayev T.B. Sosiologiya. Bakı, "Zərdabi LTD" MMC, 2013, 352 s.

САБИНА ПИРИЕВА

*Преподаватель социальных наук и истории
Сумгаитского государственного технического колледжа
при Сумгаитском государственном университете*

ПРАВА ЖЕНЩИН И ПОЛИТИКА ЖЕНЩИН В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Реализация и обеспечение прав женщин являющиеся неотъемлемой составной частью прав человека занимает одно из важнейших мест в государственной политике нашей страны. В настоящее время в мировых масштабах, а также в нашей республике созданы равные условия для обеспечения женских прав, равенства между женщинами и мужчинами, в том числе

гендерного равенства. В области женской политики успешно осуществляются важные стратегии. Уделяется особое внимание развитию азербайджанских женщин, их активному участию в жизни нашей республики и привлечение их к управлению. Созданы все условия для их обширной деятельности.

Ключевые слова: политика, право, женщины, гендер.

SABINA PIRIYEVA

*Lecturer of Social Sciences and History
of Sumgait State Technical College at Sumgait State University*

WOMEN'S RIGHTS AND WOMEN'S RIGHTS IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Implementation and maintenance of women's rights, which are an integral part of human rights in our country plays an important role in public policy.

At present, the importance of women's rights, including gender equality. The creation of equal opportunities for the promotion of equality between women and men is being given worldwide attention. Including our publication important strategies in the field of women's policy are being continued successfully. Special attention is paid to the development of Azerbaijan women, their active participation in the life of the republic and their involvement in governance. All conditions are created in our country for their extensive activity.

Keywords: politics, law, women, gender.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 22 oktyabr 2021-ci il.

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 15 dekabr 2021-ci il.

Rəyçilər: s.ü.f.d.R. Gəncəliyeva, t.e.d. Sevinc Yusifzadə.
